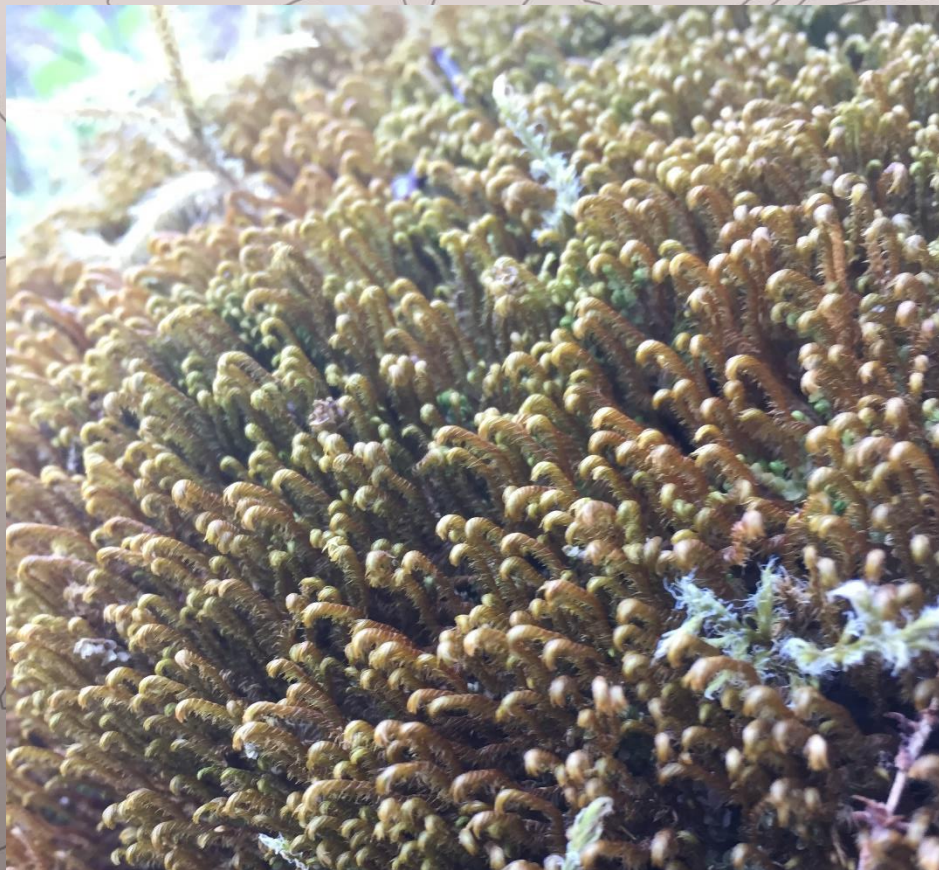

Kartlegging av *Herbertus norenus* i
Lysefjorden, Rogaland, 2018

Marte Olsen og Terje Blindheim

Ekstrakt

BioFokus søkte i 2017 om tilskuddsmidler fra Fylkesmannen i Rogaland om å kartlegge horngrimemose (*Herbertus norenius* - VU) i Lysefjorden i Forsand kommune, Rogaland. Arbeidet ble ikke gjennomført før i 2018 pga. av utfordrende vær i 2017. Horngrimemose ble funnet på til sammen 9 lokaliteter på sørsiden av Lysefjorden øst for Flørli. I tillegg ble kløftgrimemose (NT) funnet på 2 lokaliteter.

Nøkkelord

Rogaland
Forsand
Lysefjorden
Herbertus norenius
Herbertus hutchinsiae
Horngrimemose
Kløftegrimemose
Rødlisteart
Mose

Omslag

Herbertus norenius. Foto:
Marte Olsen

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-688-1

BioFokus-notat 2018-53

Tittel

Kartlegging av *Herbertus norenius* i Lysefjorden, Rogaland, 2018

Forfattere

Olsen, M. og Blindheim, T.

Dato

15. februar 2019

Antall sider

11 sider

Refereres som

Olsen, M. og Blindheim, T. 2019. Kartlegging av *Herbertus norenius* i Lysefjorden, Rogaland, 2018. BioFokus-notat 2018-53. Stiftelsen BioFokus. Oslo.

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgivere

Fylkesmannen i Rogaland og BioFokus

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig. Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra:
<http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Bakgrunn

Horngrimemose (*Herbertus noreus*) er en ansvarsart for Norge, og den globale bestanden inkluderer bare Norge og Shetland. Arten finnes i Norge bare i Lysefjorden, der den er kjent fra en god håndfull lokaliteter. Den ble først oppdaget under en masteroppgave om å undersøke forskjellene mellom skotske og norske bestander av *Herbertus borealis*. Det har lenge vært mistenkt at det er snakk om to forskjellige arter, noe som ble bekreftet ved hjelp av DNA-barcoding og nye undersøkelser av morfologiske forskjeller. I dag er det registrert svært få forekomster av arten og i Norge er den utelukkende registrert i Lysefjorden. I Skottland er det registrert en forekomst av arten. Arten er registrert flere steder langs Lysefjorden, men deler av fjorden er likevel dårlig undersøkt, dette gjelder spesielt Lysefjordens sørside mellom Flørli og Kjerag. På bakgrunn av dette ble det dermed søkt midler om å kartlegge et utvalg lokaliteter på denne strekningen. For å komme til de ulike lokalitetene ble det kartlagt fra båt.

Horngrimemosen har i dag så få registrert forekomster (<30) i Norge før dette prosjektets oppstart at artens eksistens kan være truet av tilfeldige hendelser som flom og ras. Derfor er det nødvendig å skaffe god oversikt over bestanden i Lysefjorden. Kartleggingens produkt er dette notatet, innleggelse av arter i artskart samt at alle artsfunn vil bli sendt til Vitenskapsmusset i Trondheim for å legges inn i moseherbariet. BioFokus har sponset halvparten av prosjektet rent økonomisk.

Metode

Feltarbeidet ble utført 14. og 15. mai 2018 i meget godt vårvær med vindstille på fjorden og nær 25 graders varme. Båt ble lånt på Flørli og da været var gunstig kunne vi legge til på de fleste steder der det var mulig å komme seg opp i terrenget. Kun hurtigbåtens dønninger var litt utfordrende. De fleste rimelig greit tilgjengelige arealer mellom Flørli og Kjerag ble utforsket, bratte fjell og dalganger hvor det nylig hadde rast ble ikke utforsket.

Marte Olsen og Terje Blindheim utførte arbeidet. Det var meningen at Torbjørn Høitomt skulle gjøre denne jobben, men da arbeidet ble utsatt i hele 2017 ble vi nødt til å rokkere på staben på prosjektet for å få kabalen til å gå opp. Marte Olsen har stått for det mosefaglige arbeidet og har bestemt alt materialet som er lagt inn i BioFokus sin artsfunnbase og gjort tilgjengelig for Artskart.

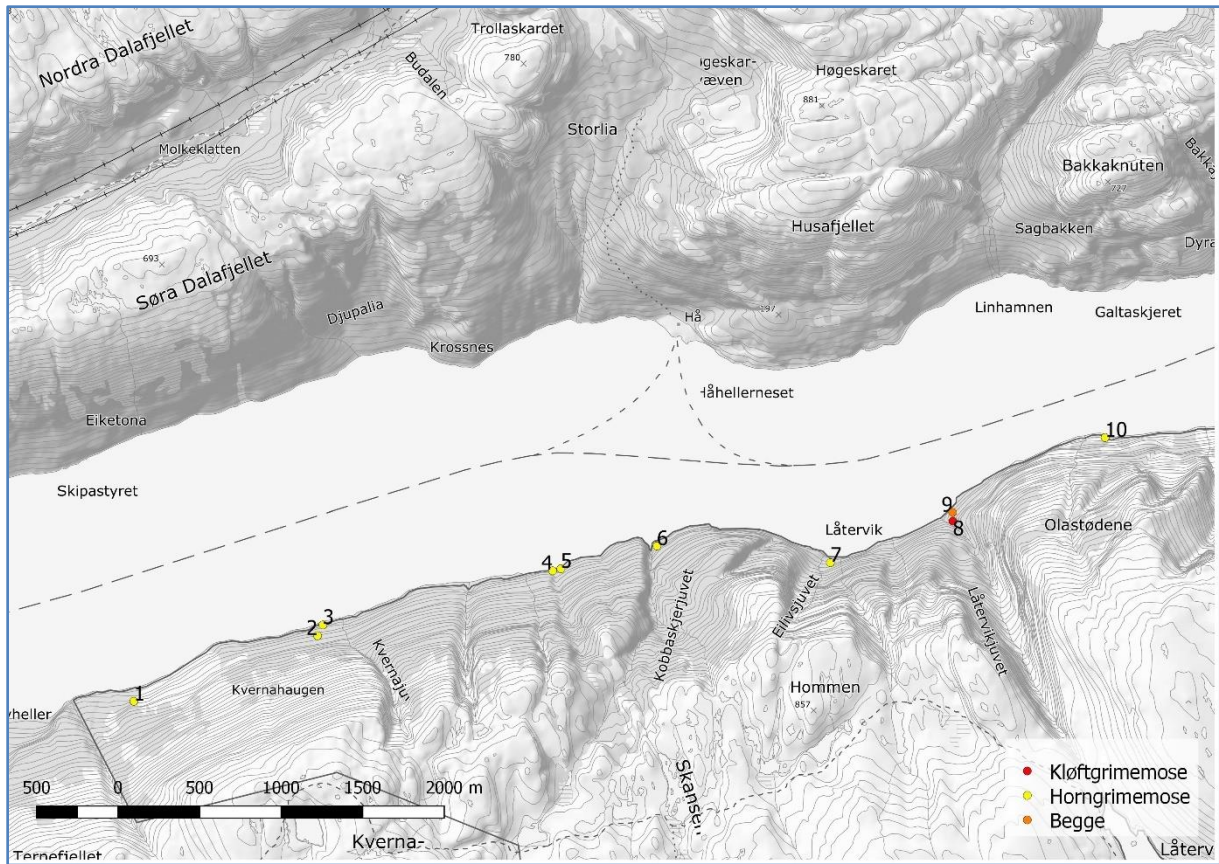

Figur 1: Tilgjengeligheten er ikke alltid den enkleste når moser skal ettersøkes på Vestlandet. Foto: Terje Blindheim

Resultater

Habitat og lokaliteter

Horngrimemose ble funnet på til sammen 9 lokaliteter, mens kløftgrimemose ble registrert på 2 lokalitet (figur 2). De ulike populasjonene ble registrert fra havnivå og helt opp til ca. 80 meter over havet i en rekke ulike habitattyper (figur 3). I de fleste tilfeller vokste horngrimemosen som tuer på berg eller på bakken. I mange tilfeller vokste den sammen med purpurmose, storstylte, kystkransemose, stripefoldmose, rødmuslingmose, småstylte, gullhårmose og kystlommemose. Noen steder forekom mosen svært spredt og kun enkelte tuer på berg og røtter ble observert (lokalitet 1, 6 og 7), mens den på én lokalitet var dominerende art (lokalitet 9). Arten ser ut til å unngå de fuktigste områdene påvirket av fosserøyk (figur 6).

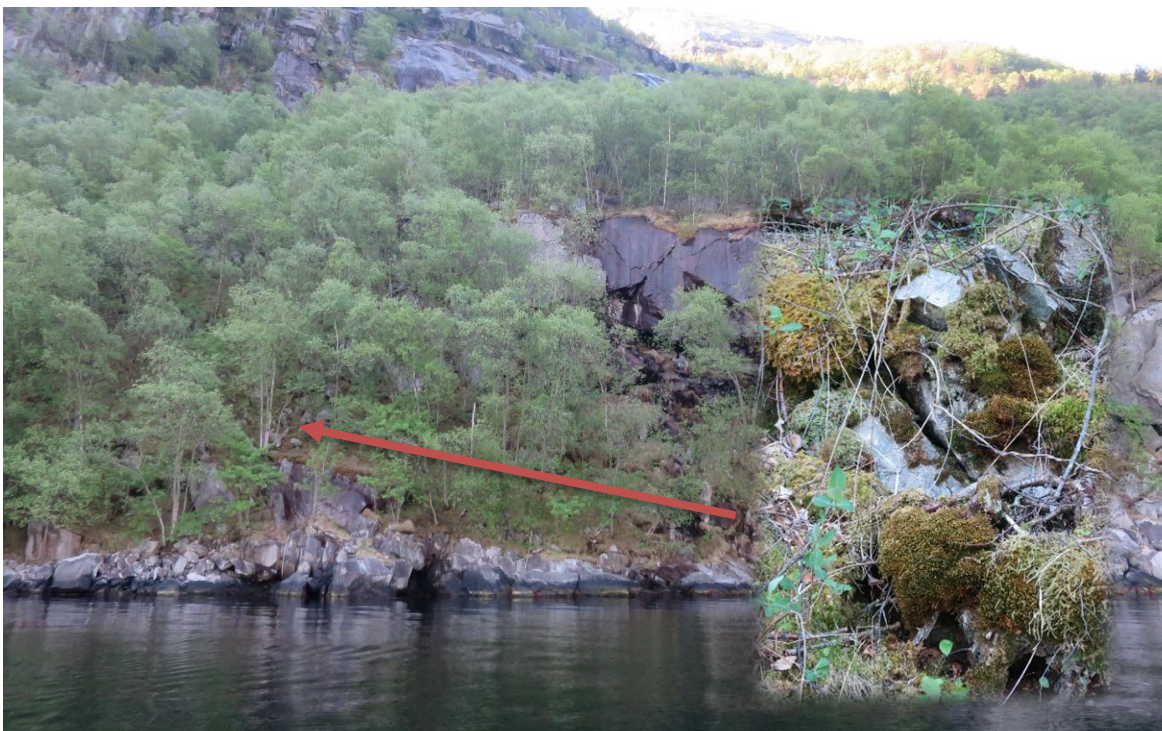
Figur 2. Kartet viser forekomstene av horngrimemose (gule prikker) og kløtgrimemose (røde prikker). På en lokalitet er begge artene funnet, den er markert med oransje.

Figur 3: Et utvalg av lokalitetene hvor hornrimemose ble funnet. **Øverst til venstre** er lokalitet 1, her ble det kun registrert enkelte tuer. **Øverst til høyre** er lokalitet 5, her ble det registrert flere tuer med hornrimemose. **Nederst til venstre** er lokalitet 6 og **nederst til høyre** er lokalitet 9. Denne lokaliteten hadde forholdsvis store bestand av både kløftgrimemose og hornrimemose.

Figur 4: På lokalitetet 5 ble det funnet flere puter med horngrimemose. Mosen vokste på berget sammen med heigråmose, storstylte og lys reinlav.

Figur 5. Lokalitet 1. Fattig bjørkeskog. Horngrimemose ble funnet fåtallig to steder på stein og røtter.

Figur 6. Det ble ikke funnet noen forekomster av grimemoser ved utløpet til den ene sideelven. Område som trolig har stabil fosserøykpåvirkning.

Identifikasjon av artene

Grimemosenslekten er ansett som en vanskelig moseslekt med arter som kan være vanskelige å skille fra hverandre (Bell & Long 2012). Slekten danner sjelden sporofytter, og bladkarakterer som bladform og form på lobene er viktige karakterer for å skille artene. Men for artene kløftgrimemose og horngrimemose er makroskopiske karakterer som farge og generelt utseende relativt ulikt, noe som gjør artene forholdsvis enkle å skille i felt. Kløftgrimemose har ofte et rødlig pigment, spesielt på toppen av skuddet, denne fargen er fraværende hos horngrimemosen (figur 7). Kløftgrimemosen har også noe større vinkel mellom bladlobene, som gir et mer sprikende utseende, dette gir kløftgrimemosen er langt mer rufsete utseende enn horngrimemosen, hvor de lobespissene i større grad peker i samme retning (figur 8).

Figur 7: Bladene til kløftgrimemose (venstre) og horngrimemose (høyre) er en av skillekarakterene mellom artene. Hos kløftgrimemose spriker de to bladlobene i mye større grad enn hos horngrimemosen, som er med på gi mosens dens ruskete utseende. Foto: Marte Olsen

Figur 8: Horngrimemose (venstre) og kløftgrimemose (høyre) har et svært ulik utseende og skilles lett i felt. Kløftgrimemosen har et rødt pigment i bladene, spesielt på toppen av skuddet og har større vinkel mellom lobene, som gir et mer ruskete utseende enn horngrimemosen, som mangler rødt pigment og har bladlobene mer eller mindre pekende i samme retning. Foto: Marte Olsen

Oppsummering

Det ble funnet horngrimemose på ni ulike lokaliteter med mange relativt store livskraftige populasjoner. Arten kan trolig bli påvirket av ras, men da det er registrert mange populasjoner med gode forekomsten av arten, vil trolig arten ha godt potensiale for videre utvikling.

Referanser

Bell, D., & Long, D. G. (2012). European *Herbertus* and the 'Viking prongwort'. *Field Bryology*, 106, 3-14.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetning av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://www.biofokus.no/Publikasjoner/publikasjoner.htm>